

UDK 911.3:312:323.32(497.12) = 863

UDC 911.3:312:323.32(497.12) = 20

PREBIVALSTVO V GOSPODINJSTVIH Z ZEMLJIŠKO POSESTJO V SR SLOVENIJI V LETU 1981

Milan N a t e k *

Uvod

Nagle in korenite družbene in gospodarske spremembe, ki so zajele Slovenijo v zadnjih štiridesetih letih, so vtisnile podeželju svojstveno fiziognomijo. V tem času so doživela agrarna območja temeljno preosnovo v vseh svojih najpomembnejših sestavinah. Ta je prihajala čedalje vidneje do veljave v naglem spreminjanju pokrajinske fiziognomije.

Podeželje z vsemi svojimi sestavinami in značilnostmi je dragocena prostorsko-materialna dobrina, ki je bila skozi stoletja prvenstveno namenjena različnim vrstam primarne kmetijske proizvodnje. Z razvojem proizvodnih sil, ki so usmerjale in pospeševale prodiranje industrijskih in drugih neagrarnih dejavnosti iz mest in industrijskih središč na podeželje, je postalo večfunkcionalen prostor, kjer so se križali in prepletali različni proizvodni in drugi interesi večjega števila panog oziroma dejavnosti. Še danes ima podeželje s svojimi tipičnimi proizvodnimi usmeritvami kmetijstva izredno pomembno funkcijo na področju bivanja in rekreacije znatnega števila ljudi (G o s a r, 1985; J e r š i č, 1982). Podeželje postaja čedalje pomembnejši »dopolnilni« prostor za aktivni oddih velikega števila v mestnih in industrijskih naseljih živečega prebivalstva.

Načela policentričnega razvoja so prinesla podeželju živahnejši utrip v vse oblike njegovega vsakdanjega življenja. Z razpršeno industrializacijo so povezane prenekaterne spremembe v zaposlitveni sestavi podeželskega prebivalstva; to je vplivalo na funkcijske spremembe naselij in njihovo podobo. Z »vozaštvom« so bile vzpostavljene dnevne vezi med podeželjem in naselji z neagrarnimi obrati, ki so privabljali delavce iz bližnje in daljne okolice. Sožitje med naselji z različnimi proizvodnimi usmeritvami je sprožilo živahno stanovanjsko gradnjo in prenovo prenekaterih podeželskih območij (prim. M a r i n k o, 1979). Z industrializacijo in deagrarizacijo so dobila mnoga kmečka naselja nekatere tipične zgradbe, ki so bile do nedavnega v domeni večjih središč (npr. otroški vrtec, kulturni dom, športna igrišča itd.).

* Dipl. geograf, strokovni svetnik. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 4/II., 61000 Ljubljana, YU

Objavo prispevka je denarno podprl Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Tudi zemljiška posest, ki je v rokah deagrariziranega prebivalstva, daje našim pokrajinam svojstveno podobo. V nasprotju z drugimi razvitimi državami, kjer je prišlo do močne koncentracije zemljiške posesti, je sprožila deagrarizacija pri nas nadaljnjo drobitev kmečkih gospodarstev. S tem je nastal močan sloj takoimenovanih dvopoklicnih (kmečko-delavskih) gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom (prim. K l e m e n č i č, 1968, str. 26—27; K o c j a n, 1979, str. 25). V letu 1981 je bilo v SR Sloveniji 192.090 (t.j. 32,3%) gospodinjstev, ki so posedovala in obdelovala kmetijsko zemljo. V tem se kaže močna navezanost znatnega dela našega prebivalstva na zemljo, ki mu daje večji ali manjši dohodek.

V članku želim predstaviti osnovne značilnosti prebivalstva v gospodinjstvih, ki so imela kmečko gospodarstvo v letih 1981*. Celotno dokumentarno gradivo je prirejeno na osnovi objavljenih podatkov zadnjega popisa prebivalstva (prim. Rezultati raziskovanj, štev. 314). Poleg splošnih potez o regionalni različnosti razporeditve kmečkega in drugega prebivalstva v gospodinjstvih z zemljiško posestjo želim opozoriti na pomen zemljiško-posesstne strukture, ki je neposredno vplivala na zaposlitveno usmerjenost ljudi. V glavnem smemo trditi, da je današnja deagrarizacija z vsemi svojimi vplivi zajela skoraj vsa, tudi največja in gospodarsko najbolj trdna kmečka gospodarstva na Slovenskem. V takem razvojnem stanju se kaže današnja proizvodna usmerjenost kmetij. V večini primerov je prebivalstvo dvopoklicnih (ali dvozaposlitvenih) gospodinjstev močno zainteresirano za različne oblike in namene kmetijske proizvodnje.

V letu 1981 je zasebno zemljiško posest na Slovenskem obdelovalo poleg kmetov (107.772 oseb) še blizu 163.000 drugih ljudi: med njimi je bila skoraj polovica nekmečkih zaposlencev, dobra petina upokoјencev (tudi kmečkih) in 29,3% iz vrst vzdrževanega prebivalstva; pri zadnji skupini, ki je štela blizu 47.750 ljudi, so bile kmečke gospodinjice udeležene s tremi petinami. V nakazani sestavi obdelovalcev kmečke zemlje je zarisana celovita problematika podeželja in njegovega prebivalstva v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom.

Prebivalstvo v gospodinjstvih z zemljiško posestjo

Značilnost slovenskega podeželja je tudi v razdrobljeni zemljiški posesti ter v njihovi parcelni sestavi (v letu 1981 je kmečko gospodarstvo merilo 5,51 ha; prim. še: K l a d n i k, 1985; N a t e k, 1985; P a k, 1985 in M e d v e d, 1970). V letu 1981 so našli v SR Sloveniji komaj 9,2% kmečkega prebivalstva. Njegovo

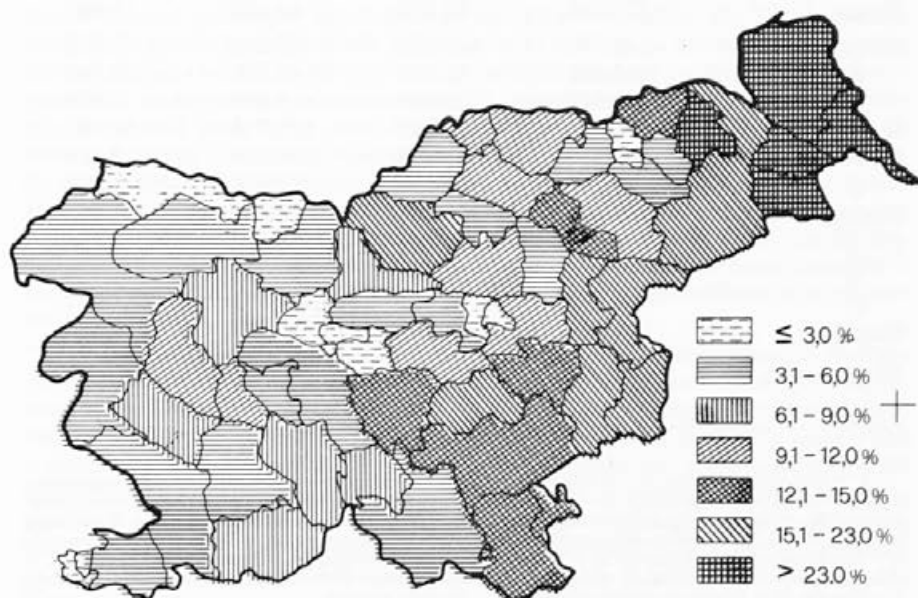
* Nekaj metodoloških pojasnil: Gospodinjstva z zemljiško posestjo ali s kmečkim gospodarstvom so tista, ki uporabljajo najmanj 10 arov obdelovalne zemlje. Gospodinjstva s kmečkim gospodarstvom pa so tudi tista, ki sicer ne obdelujejo 10 arov zemlje, vendar redijo najmanj: a) kravo in tele oziroma mlado govedo; b) kravo in dve odrasli drobnici iste vrste; c) pet odraslih ovac; č) tri odrasle prašiče; d) prašiča in štiri odrasle ovce; e) 50 kljunov perutnine in f) 20 čebeljih panjev.

Med prebivalstvo v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom ali z zemljiško posestjo so uvrščeni vsi člani gospodinjstev, in sicer ne glede na osnovne vire njihovih dohodkov. Aktivno prebivalstvo ali aktivni člani gospodinjstev z zemljiško posestjo so osebe, ki opravljajo poklic in s tem si zagotavljajo sredstva za življenje. Če samostojno opravljajo poklic kmeta na svojem ali družinskem gospodarstvu, so prikazani kot aktivni kmečki prebivalci. Kolikor pa so v delovnem razmerju ali samostojno opravljajo poklic v svoji, družinski ali drugi obrtni delavnici, so prikazani kot aktivni člani gospodinjstev, ki so zaposleni izven svojege kmečkega gospodarstva. (Podrobnosti prim. Rezultati raziskovanj, štev. 314, str. 7—8).

Deloma tudi zaradi spremenjene metodologije razvrščanja ljudi, in sicer: v letu 1981 je bilo kmečko prebivalstvo opredeljeno na osnovi poklica, v prejšnjih treh povojnih popisih pa na osnovi dejavnosti. (Prim. SL 1983, str. 68.)

število se je zmanjšalo za 71,2% v obdobju 1953—1981, v zadnjih dvajsetih letih za 65% in med letoma 1971 in 1981 za 51,7%. Ob tem spoznavamo, da urbanizacija ni potekala vzporedno z deagrarizacijo. V zadnjih sedemindvajsetih letih se je število mestnega prebivalstva povečalo za 111,7% (prim. Vrišer, 1974, str. 237; SL 1983, str. 567), v vseh drugih naseljih pa zmanjšalo skoraj za eno desetino. Letni prirastek v mestnih naseljih živečega prebivalstva je znašal 4,14%; v nemestnih naseljih pa se je zmanjševalo s povprečno letno stopnjo 0,35%. Glavnina prebivalstva v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom je živela v nemestnih naseljih. Od leta 1960, ko je bil prvi podrobnejši povojni popis zasebnega kmetijstva, pa do leta 1981 se je število ljudi na kmečkih gospodarstvih zmanjšalo od 821.580 na 721.103 osebe, to je skoraj za eno osmino. Usihanje števila ljudi na kmečkih gospodarstvih je bilo skoraj dvakrat močnejše (letno po 0,59%), kot je pojemalo število nemestnega prebivalstva. V tem preslojevanju in osamosvajanju kmečkega prebivalstva odsevajo temeljni vplivi in učinki razpršene industrializacije, ki je povzročila naglo deagrarizacijo.

Podrobnejša primerjava zbranih podatkov je pokazala, da se je v zadnjih enindvajsetih letih (1960—1981) delež prebivalstva v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom zelo naglo zmanjševal. Še leta 1960 so imela ta gospodinjstva 52% prebivalstva naše republike, devet let kasneje (1969) 42,3%, in v letu 1981 le 38,1%. V letih 1960 do 1969* je bila intenziteta zapuščanja kmečkih gospodarstev

Sl. 1. Delež na kmetijah živečega prebivalstva po občinah SR Slovenije v letu 1981

Fig. 1. Percentage of population living on farms by communes in the S.R. of Slovenia in 1981

* Podatki za leto 1969 temelje na vzorčnem popisu zasebnih kmečkih gospodarstev. Popis so opravili v dveh delih: v prvem so zajeli 51.528 gospodinjstev, v drugem delu 9.225 kmečkih gospodarstev (prim. Popis kmetijstva 1969, Statistično gradivo 7/73, str. 1, 10—15).

neprimerno večja (v povprečju 1,32% oziroma 10.779 oseb na leto) kot v zadnjih dvanajstih letih, ko je skoraj usahnila (letno po 0,04% ali 289 ljudi).

Tabela 1. Osnovne prebivalstvene značilnosti po regijah SR Slovenije v letu 1981
Table 1. Basic population characteristics by the regions in the S.R. of Slovenia in 1981

Regija	Število prebivalstva	Na kmetijah živeče prebivalstvo	Aktivno prebivalstvo na kmetijah: Skupaj	Zaposleno doma na kmetiji
I. A	431.555	81.388	37.876	8.725
B	116.169	27.656	12.698	3.451
C	63.081	13.542	5.903	931
D	46.304	8.093	3.255	472
E	22.926	11.968	5.286	1.069
F	30.273	12.109	4.883	896
Skupaj	710.308	154.756	69.901	15.544
II. A	157.771	53.036	23.923	5.630
B	15.711	9.268	4.293	1.728
C	49.801	35.698	16.272	6.539
Skupaj	223.283	98.002	44.488	13.897
III. A	340.766	146.136	67.041	23.573
B	130.442	91.501	49.008	26.714
C	69.945	22.664	9.686	2.875
Skupaj	541.153	260.301	125.735	53.162
IV. A	98.276	61.168	30.019	9.525
B	72.432	47.033	22.051	8.084
Skupaj	170.708	108.201	52.070	17.609
V. A	118.320	52.864	22.670	4.890
B	58.501	28.856	11.206	1.723
C	69.591	18.123	7.812	947
Skupaj	246.412	99.843	41.688	7.560
SR Slovenija	1,891.864	721.103	333.882	107.772

Pojasnilo:

I. = Osrednja Slovenija, A = Ljubljanska regija, B = Srednjegorenska regija, C = Zgornjegorenska regija, D = Regija Črnega revirja, E = Notranjske gozdne submezoregije in F = Dolenjske gozdne submezoregije; II. = Savinjsko-Zgornjesotelska Slovenija, A = Osrednja regija Savinjske Slovenije, B = Gornja Savinjska dolina, C = Subpanonska regija Savinjsko-Sotelske Slovenije; III. = Severovzhodna Slovenija, A = Mariborsko-ptujsko Podravje, B = Pomurje, C = Koroška regija; IV. = Jugovzhodna Slovenija, A = Vzh. Dolenjska z Belo krajino, B = Spodnje slovensko Posavje; V. = Zahodna (»Primorska«) Slovenija, A = Posočje, B = Primorsko kraško zaledje in C = Koprsko primorje.

Ob tem ne moremo prezreti tudi nekaterih demografskih in gospodarskih dejavnikov. Čedalje številnejša postaja generacija ostarelih kmečkih gospodarjev, ki so v povojnih letih prevzeli na svoja ramena vso skrb za obstoj in gospodarsko utrditev svojih kmetij. Večina njihovih otrok — današnjih dedičev — je že zdavnaj opustila

delo na domačiji. Mnogi od njih so dobili del domače zemlje, na kateri so si uredili dom z ohišnico ali počitniško hišico. Neredki so odklanjali izplačilo dediščine v denarju, pač pa so zahtevali enakovreden del kmetijskega zemljišča.

V letu 1981 je imela Jugovzhodna Slovenija najvišji delež na kmetijah živečega prebivalstva, in sicer 63,4%. V Severovzhodni Sloveniji je znašal 48,1%, na savinjsko-zgornjesotelskem območju 44% ter v Jugozahodni Sloveniji 40,5%. Edinole v osrednji slovenski (ljubljski) makroregiji je bilo na kmetijah samo 22% prebivalstva, vsi drugi so živeli v gospodinjstvih brez zemlje.

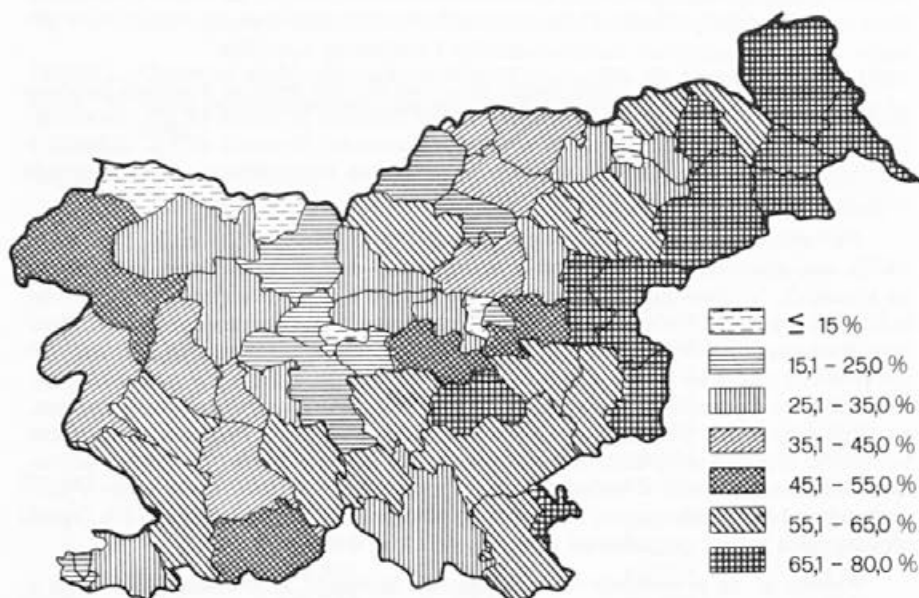
Na osnovi Plešičeve sheme geografske regionalizacije Slovenije (Plešič, 1972) smo spoznali značilne pokrajinske razlike v deležu prebivalstva, ki je živel na kmetijah. V Osrednji Sloveniji izstopajo občine Črnega revirja (17,5%) in ožje ljubljanske regije (19,9%), ki imajo tudi v vseslovenskem okviru sorazmerno največ ljudi v gospodinjstvih brez zemlje. V naseljih notranjske submezoregije je bila več kot polovica (52,2%) ljudi v gospodinjstvih s kmečko posestjo. V subpanonski regiji Savinjsko-zgornjesotelske Slovenije pa v Pomurju, Spodnjem slovenskem Posavju, na Dolenjskem in v Beli krajini, Gornji Savinjski dolini ter v Primorskem kraškem zaledju je živel v gospodinjstvih s kmetijstvom med polovico in sedmimi desetimi tamkajšnjih ljudi. V večini drugih mezoregijah je bil delež prebivalcev v gospodinjstvih brez zemlje precej višji, in se je gibal med 55% (Posočje) in 78% (zgornjegorenjska regija; podrobnosti prim. na sliki 1 in v tabeli 1).

Podoba je, da je osrednje razvojno ogrodje Slovenije, ki je obsegalo 28 občin v republiki pred poldrugim desetletjem (prim. Plešič, 1968, str. 7), pomembno soodločalo pri oblikovanju deleža prebivalcev, ki so živeli na kmetijah. V gospodarsko razvitejših občinah je bil odstotek na kmetijah živečega prebivalstva nižji kot v predelih z nizko stopnjo urbaniziranosti. To potrjuje tudi Pearsonov indeks korelacije. Izračunali smo, da je med deležem mestnega prebivalstva in odstotkom na kmetijah živečih ljudi precej visoka soodvisnost ($r = -0,86968$). Ob tem spoznamo, da sama velikost posesti skoraj nima vpliva na delež ljudi v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom ($r = +0,041337$). Podrobnejša analiza je pokazala, da ob današnji stopnji mehaniziranosti kmetijstva število ljudi na kmetiji ni več merilo njene velikosti ali gospodarske usmerjenosti. Sorazmerno največ ljudi imajo domačije v odročnih območjih, kamor še niso prodrli učinki in vplivi industrializacije in urbanizacije (prim. tudi K o k o l e, 1969).

V številnih predelih z nizkim deležem mestnega kakor tudi na kmetijah živečega prebivalstva so nastala obsežna območja z nekmetijskim življenjem. Največ deagrariziranega prebivalstva je živel ne le v nekaterih ljubljanskih, mariborskih in drugih občinah (npr. Izola, Logatec, Metlika, Trbovlje; podrobnosti prim. na sliki 2), temveč tudi v predelih z naglimi socialnimi in zaposlitvenimi preseljivami kmečkega življa. Razpršena rast industrijskih obratov in obrtnih delavnic je pospeševala deagrarizacijo podeželja. Med temi so najbolj značilna območja v Spodnji Savinjski dolini, na ozemlju domžalske, laške, kamniške, pesniške, radovljiške, ruške, tržiške, vrhniške in zagorske občine; v zadnjem času so se jim pridružile še občine Lenart, Radlje in Tolmin.

Prebivalstvo po velikostnih skupinah zemljiških posestnikov

Razdrobljena zemljiška posest je neposredno vplivala, da živi na kmetijah blizu dve petini slovenskega prebivalstva. Gospodinjstva s kmečkim gospodarstvom so imela v povprečju po 3,76 ljudi, kar pomeni, da so bila večja od gospodinjstev brez

Sl. 2. Delež kmečkega prebivalstva po občinah SR Slovenije v letu 1981

Fig. 2. Percentage of agrarian population by communes in the S.R. of Slovenia in 1981

zemlje, ki so štela po 2,91 oseb. Povprečna velikost gospodinjstev v mestnih naseljih je znašala 2,88 oseb, v izvenmestnih predelih pa 3,55 ljudi.

Razporeditev prebivalstva po velikostnih skupinah zemljiške posesti je bila usklajena s številom oziroma deležem kmečkih gospodarstev*. Ob tem ugotavljamo, da se z naraščanjem zemljiške posesti večja število ljudi na gospodinjstvo. V letu 1981 so imela gospodinjstva do 1 ha po 3,35 članov, v skupini od 5 do 10 ha 4,09, na kmetijah z več kot 20 ha zemlje pa je živeo po 4,65 ljudi. Največja gospodinjstva so bila v Severovzhodni Sloveniji (3,93 oseb), in le za spoznanje manjša v Jugovzhodni (3,78) ter v Savinjsko-zgornjesotelski Sloveniji (3,76 oseb). Najmanjša so bila v Primorski Sloveniji, kjer je prišlo v povprečju po 345 ljudi na 100 gospodinjstev z zemljo. Razlika v velikosti gospodinjstev, in sicer med najnižjo (do 1 ha) in najvišjo skupino posestnikov (20 ha in več), je bila v razmerju 1:1,4. Povprečna velikost posesti ni imela večjega vpliva na število ljudi v gospodinjstvih. Izračunana korelacija med navedenima pojavoma je pokazala, da med njima ni neposredne soodnosnosti ($r = +0,20632$). Na število ljudi v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom so prvenstveno vplivali gospodarski in socialni dejavniki. Med temi ne smemo prezreti oddaljenosti od neagrarnih središč, dobe in dinamike razvoja nekmetijskih dejavnosti kakor tudi ne razvitosti prometnega omrežja, socialne in zaposlitvene sestave prebivalstva itd.

* Gospodinjstva s kmečkim gospodarstvom smo glede velikosti njihove zemljiške posesti razdelili v šest skupin, in sicer: do 1 ha, 1—3 ha, 3—5 ha, 5—10 ha, 10—20 ha in skupina z 20 ha in več (prim. tudi Natek, 1985).

Tabela 2. Prebivalstvo v gospodinjstvih z zemljiško posestjo po velikostnih skupinah gospodarstev v SR Sloveniji v letu 1981**Table 2. Population in households with land tenure by size groups of farms in the S.R. of Slovenia in 1981**

Regija	Skupaj	Do 1 ha	1—3 ha	3—5 ha	5—10 ha	10—20 ha	Nad 20 ha
I. A	81.388	25.832	12.117	7.486	13.582	14.970	7.401
B	27.656	7.241	3.752	2.545	4.596	4.926	4.596
C	13.542	3.741	1.901	1.411	2.446	2.530	1.513
D	8.093	2.140	1.096	559	1.175	1.951	1.172
E	11.968	2.376	1.395	1.010	1.865	3.091	2.231
F	12.109	3.424	1.657	1.084	2.353	2.684	907
Skupaj	154.756	44.754	21.918	14.095	26.017	30.152	17.820
II. A	53.036	20.501	9.466	5.427	7.765	6.641	3.236
B	9.268	2.523	1.373	756	1.070	1.434	2.112
C	35.698	7.946	7.780	5.870	8.893	4.546	663
Skupaj	98.002	30.970	18.619	12.053	17.728	12.621	6.011
III. A	146.136	49.525	34.597	20.482	24.474	13.427	3.631
B	91.501	21.510	24.303	20.747	19.188	5.387	366
C	22.664	6.554	2.985	1.761	2.656	3.760	4.948
Skupaj	260.301	77.589	61.885	42.990	46.318	22.574	8.945
IV. A	61.168	15.522	9.413	6.499	13.538	13.336	2.860
B	47.033	12.591	9.420	6.351	11.050	6.403	1.218
Skupaj	108.201	28.113	18.833	12.850	24.588	19.739	4.078
V. A	52.864	12.404	12.164	7.790	10.542	6.494	3.470
B	28.856	5.390	4.287	3.637	7.328	6.465	1.749
C	18.123	9.743	4.889	1.716	1.295	407	73
Skupaj	99.843	27.537	21.340	13.143	19.165	13.366	5.292
SR Slove- nija:	721.103	208.963	142.595	95.131	133.816	98.452	42.146

Opomba: Za regije glej pojasnilo pri tabeli 1.

Zanimive in dokaj ilustrativne so razlike v številu in deležu ljudi v gospodinjstvih do 5 ha in gospodarstvih z več kot 10 ha zemlje. V letu 1981 je bilo v Severovzhodni Sloveniji v gospodinjstvih do 5 ha sedem desetih vsega na kmetijah živečega prebivalstva, nad 60% pa še v celjski makroregiji ter v Zahodni Sloveniji. Osrednja slovenska makroregija je imela na teh gospodarstvih 52,2% ljudi, Jugovzhodna Slovenija pa 55,3%.

Prve tri posestne skupine so zajemale v Koprskem primorju devet desetih na kmečkih gospodarstvih živečih prebivalcev, v Pomurju 75,8%, Mariborsko-ptuj-skem Podravju 71,6%, osrednji regiji Savinjske Slovenije 66,8%, Posočju 61,2%, voglajnsko-sotelski regiji 60,6%, Spodnjem slovenskem Posavju 60,2% itd. Na drugi strani pa ugotavljamo, da je bil najnižji delež prebivalcev v prvih treh skupinah zemljiških posestnikov v notranjski gozdni submezoregiji (40%), Primorskem kraškem zaledju (46,2%), Črnem revirju (47%) ter v koroški regiji (49,9%). V glav-

nem lahko trdimo, da povsod tam, kjer je bila razdrobljena posest, so prevladovala gospodinjstva, ki so imela do 5 ha zemlje. Delež gospodarstev do 5 ha in odstotek njihovega prebivalstva sta bila nenavadno dobro usklajena. Korelacija med njima je pokazala visoko stopnjo medsebojne odvisnosti ($r = +0,99243$).

Zrcalno podobo deleža ljudi na gospodarstvih do 5 ha odsevajo gospodinjstva z več kot 10 ha. Ta so imela v Osrednji Sloveniji 31% vseh na kmečkih gospodarstvih živečih ljudi, v Jugovzhodni Sloveniji 22,1%, celjski makroregiji 19%, Zahodni Sloveniji 18,7% in v Severovzhodni Sloveniji le 12,1%. Sorazmerno največ prebivalcev na kmetijah te velikostne skupine je bilo v notranjski submezoregiji (44,5%) pa v Črnem revirju (38,6%), Gornji Savinjski dolini (38,3%), koroški in srednjegorenjski regiji (34,4%) itd., a najmanj v občinah Koprškega primorja (2,7%), Pomurja (6,3%), Mariborsko-ptujskega Podravja (11,7%), voglajnsko-sotelskega predela (14,6%), Spodnje slovenskega Posavja (16,2%).

Razporeditev prebivalcev v gospodinjstvih, ki so imela zemljiško posest, je bila dokaj dobro usklajena z obstoječo zemljiško-posestno strukturo (prim. Natek, 1985). Število ljudi na kmetijo se je večalo od najmanjše pa vse do največje posestne skupine. Razlike med posameznimi velikostnimi skupinami niso nezanemarljive; med gospodinjstvi do 1 ha in gospodarstvi z več kot 20 ha so bile v razmerju 1 : 1,39. To pomeni, da je imela skupina največjih gospodarstev v povprečju za 39% več ljudi kot gospodinjstva do 1 ha. Tudi v tem oziru so bile precejšnje razlike med posameznimi pokrajinami. Največja kmečka gospodarstva v Primorski Sloveniji so imela le za dobro četrtino več ljudi kot posestva do 1 ha, v celjski regiji pa je razmerje med njima znašalo 1,51 : 1 v korist največjih kmetij. Skratka, zemljiško-posestna struktura je temeljna pokrajinska sestavina, ki je pomembno soodločala tudi pri razporeditvi ljudi v gospodinjstvih z zemljo.

Aktivno prebivalstvo v gospodinjstvih z zemljiško posestjo

V letu 1981 je živel v gospodinjstvih z zemljiško posestjo 333.882 aktivnih prebivalcev (t.j. 46,3% celotnega števila), ki so bili zaposleni doma na zemlji (33,3%) ali pa so delali v najrazličnejših neagrarnih dejavnostih. Razčlenitev podatkov v tabeli 3 je pokazala, da število aktivnega prebivalstva narašča v gospodarstvih do 10 ha, nato se manjša. Omenjena značilnost je odsev starostne sestave gospodinjjskih članov in njihove zaposlitvene usmeritve ter neposrednih vplivov zemljiške posesti. Nekmečka gospodinjstva, ki prevladujejo na manjših posestvih, imajo sorazmerno manj članov kot kmečka, ki poleg gospodarjeve družine vključuje še njegove starše kot preživitkarje oziroma kmečke upokojence.

Število aktivnega prebivalstva v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom je zelo raznoliko. Tudi pri tem pridejo do veljave najrazličnejši socialni in gospodarski činitelji, ki usmerjajo demografski in splošni razvoj posameznih območij. V letu 1981 so imela obravnavana gospodinjstva v Severovzhodni Sloveniji največ aktivnih prebivalcev: na 100 gospodinjstev je prišlo v povprečju 190 zaposlencev, v Jugovzhodni Sloveniji 182 in samo 145 oseb v območjih Primorske Slovenije. Med mezoregijami so vidno izstopala območja Pomurja z 211 aktivnimi osebami na 100 gospodinjstev, Dolenjska in Bela krajina (186), Gornja Savinjska dolina (181), srednjegorenjska in koroška regija (181), Mariborsko-ptujsko Podravje (179), Spodnje slovensko Posavje (177) in voglajnsko-zgornjesotelska regija (175). Vsi naštetih predeli so imeli nadpovprečno število aktivnih ljudi v gospodinjstvih z zemljo.

Območja z najnižjim številom aktivnega prebivalstva so bila osredotočena pred-

Tabela 3. Aktivno prebivalstvo v gospodinjstvih z zemljiško posestjo po velikostnih skupinah gospodarstev v SR Sloveniji v letu 1981**Table 3. Active population in households with land tenure by size groups of farms in the S.R. of Slovenia in 1981**

Regija	Skupaj	Do 1 ha	1—3 ha	3—5 ha	5—10 ha	10—20 ha	Nad 20 ha
I. A	37.876	11.785	5.334	3.413	6.564	7.283	3.497
B	12.698	3.203	1.710	1.111	2.157	2.355	2.162
C	5.903	1.654	780	581	1.050	1.107	731
D	3.255	935	425	212	466	761	456
E	5.286	1.065	585	423	820	1.384	1.009
F	4.883	1.382	630	413	923	1.132	403
Skupaj	69.901	20.024	9.464	6.153	11.980	14.022	8.258
II. A	23.923	9.080	3.972	2.390	3.679	3.261	1.541
B	4.293	1.023	561	350	534	748	1.077
C	16.272	3.299	3.346	2.764	4.291	2.259	313
Skupaj	44.488	13.402	7.879	5.504	8.504	6.268	2.931
III. A	67.041	20.801	15.112	10.049	12.564	6.832	1.683
B	49.008	9.433	12.699	11.891	11.475	3.306	204
C	9.686	2.633	1.110	716	1.136	1.781	2.310
Skupaj	125.735	32.867	28.921	22.656	25.175	11.919	4.197
IV. A	30.019	7.030	4.271	3.254	7.001	6.990	1.473
B	22.051	5.264	4.235	3.108	5.657	3.208	579
Skupaj	52.070	12.294	8.506	6.362	12.658	10.198	2.052
V. A	22.670	5.177	4.928	3.233	4.532	3.029	1.771
B	11.206	2.150	1.526	1.336	2.828	2.633	733
C	7.812	4.336	2.003	712	563	172	26
Skupaj	41.688	11.663	8.457	5.281	7.923	5.834	2.530
SR Slovenija	333.882	90.250	63.227	45.956	66.240	48.241	19.968

Opomba: Za regije glej pojasnilo pri tabeli 1.

vsem na zahodno polovico Slovenije. Med njimi izstopajo: Primorsko kraško zaledje (133 zaposlenec na 100 gospodinjstev), Koprsko primorje (138), dolenske gozdne submezoregije (141), Črni revir (146), zgornjegorenska regija (149) in Posočje (153). Navedeni predeli so imeli od ene četrte do ene osmine manj aktivnega prebivalstva na gospodinjstvo, kot je znašalo slovensko povprečje (174).

Pregled po osnovnih velikostnih skupinah zemljiških posestev je pokazal, da so gospodinjstva s posestjo od 5 do 10 ha predstavljala tisto mejno skupino, ki je imela v povprečju po dve aktivni osebi na gospodarstvo. Istočasno spoznavamo, da so bila na Slovenskem neredka območja, ki niso imela na gospodarstvo po dve aktivni osebi in takih tudi ni bilo na posestvih z več kot 20 ha (Koprsko primorje, Primorsko kraško zaledje, Črni revir, notranjske in dolenske gozdne submezoregije).

Po dva aktivna prebivalca in več so imela že gospodinjstva v posestni skupini 3 do 5 ha, in sicer v Mariborsko-ptujskem Podravju, Pomurju, v posestni skupini od 5

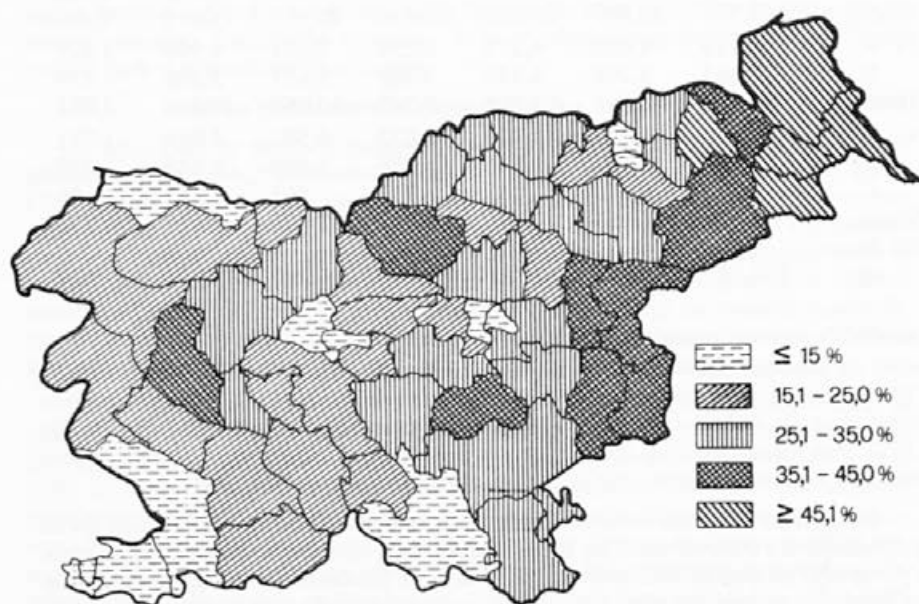
do 10 ha pa še v Gornji Savinjski dolini, voglajnsko-zgornjesotelskem območju, na Dolenjskem in v Beli krajini ter v Spodnjem slovenskem Posavju.

Število aktivnega prebivalstva v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom je dragocen kazalec zemljiško-posesetne strukture kakor tudi stanja razvitosti socio-ekonomskih sestavin vsakega posameznega območja. Zdi se, da je število aktivnih oseb v gospodinjstvih med najpomembnejšimi usmerjevalci današnjega razvoja podeželja in njegove proizvodne usmerjenosti. Kajti povsod tam, kjer so v prevladi dvopoklicna ali mešana gospodinjstva, prihaja do izjemno naglih sprememb. Poleg osebnih pobud in vloženega dela jih prvenstveno omogočata materialna osnova kmetijske proizvodnje in dohodek od zaposlitve izven kmetijstva. V vsem tem moramo iskati temeljne vzroke in vzvode nenehnemu in naglemu razvoju podeželja.

Aktivno kmečko prebivalstvo v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom

V letu 1981 je živel v SR Sloveniji na posestvih blizu 108.000 aktivnega kmečkega prebivalstva. Skoraj polovica (49,3%) ga je bilo v Severovzhodni Sloveniji, kjer je bivalo 28,6% prebivalcev naše republike. To pomeni, da je bila v tem delu Slovenije najnižja stopnja deagrariziranega prebivalstva na kmečkih gospodarstvih, najvišja pa v Zahodni in Osrednji Sloveniji.

Razčlenitev podatkov, ki so zbrani v tabeli 3 in 4, je pokazala, da so imela gospodinjstva do 1 ha med svojim aktivnim prebivalstvom samo eno dvajsetino zapo-

Sl. 3. Delež aktivnega kmečkega prebivalstva od vsega aktivnega prebivalstva na kmečkih gospodarstvih v SR Sloveniji v letu 1981

Fig. 3. Percentage of active agrarian population in relation to the total active population on the farms in the S.R. of Slovenia in 1981

slenih na kmetijah. Znatno višji delež, ki presega četrtno zaposlenih na kmetijah, so imela gospodarstva od 1 do 3 ha, v gospodinjstvih v naslednji velikostni skupini (3—5 ha) je delalo na domači zemlji več kot štiri desetine aktivnega prebivalstva. V naslednjih treh skupinah je bil v povprečju vsak drugi aktivni prebivalec zaposlen izven domače kmetije.

Regionalne razlike v razmerju med kmečkim in neagrarnim življem, ki je bival na kmetijah, razodevajo izredno pisano podobo. V nobeni izmed treh submezoregij Zahodne Slovenije ni bila v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom več kot petina kmečkih zaposlencev, vsi drugi so bili delavci v neagrarnih dejavnostih. Podobne razmere so vladale v večini Osrednje Slovenije (razen ljubljanske in srednjegorenjske regije). V Pomurju, Gornji Savinjski dolini ter v voglajnsko-sotelski regiji je bilo med aktivnim prebivalstvom na zasebnih gospodarstvih več kot štiri desetine kmečkih zaposlencev.

Polovica ali več aktivnega prebivalstva, ki so ga imela gospodinjstva z zemljiško posestjo, je na posestvih z več kot 20 ha kmetovala na zemlji ožje ljubljanske, srednjegorenjske in koroške regije, v osrednji regiji Savinjske Slovenije, Gornji Savinjski dolini, na Dolenjskem in v Beli krajini pa na posestvih z več kot 10 ha. V rogaško-sotelskem območju in Spodnjem slovenskem Posavju je bil omenjeni prag značilen za gospodinjstva, ki so imela 5 ha in več zemlje. V pomurskih občinah je bila že na gospodarstvih z več kot 1 ha zemlje polovica ali več aktivnega prebivalstva zaposlena doma na kmetiji.

Leta 1981 je prišlo v Sloveniji povprečno 56 kmečkih zaposlencev na 100 zemljiških gospodarstev. Ob tem spoznavamo, da so imela le gospodarstva, ki so bila večja od 5 ha, po enega polno zaposlenega člana na domači zemlji. V Primorskem kraškem zaledju ter v obalnih občinah, zgornjegorenjski regiji, Črnem revirju pa v notranjskih in dolenskih gozdnih submezoregijah nobena velikostna skupina posestnikov ni imela polno zaposlenega človeka na kmetiji. Po enega ali celo več kmečkih delavcev so imela samo največja posestva (20 ha in več) v ožji ljubljanski regiji ter Posočju. S tolikšnim delovnim potencialom so razpolagala gospodarstva z več kot 10 ha v srednjegorenjski in osrednji savinjski regiji, Gornji Savinjski dolini, koroški regiji ter na Dolenjskem in v Beli krajini. V voglajnsko-rogaškem podolju, Mariborsko-ptujskem Podravju in v Spodnjem slovenskem Posavju so imele kmetije, ki so merile 5 ha in več, po enega kmečkega delavca. S tolikšno kmečko delovno močjo so razpolagala v Pomurju že posestva, ki so merila 1 ha in več.

Zanimiva je bila spolna sestava kmečke delovne sile po slovenskih domačijah. Moških je bilo samo 44,2%. Ob tem je potrebno poudariti, da je delež moških med aktivnim prebivalstvom na kmetijah zavzemal celo 56,2%, in da so bili moški med nekmečkim aktivnim prebivalstvom zastopani kar z 62%. Vse to opozarja na nekatere svojstvene značilnosti kmečkih delavcev. Čedalje opaznejša je težnja, da glavina skrbi za obdelovanje zemlje, uspevanje kmetije pa pada na ramena kmečkih žena. V zadnjih desetletjih se je težišče ženskega dela preneslo iz nekdanje skrbi za otroke in gospodinjstvo še na gospodarsko plat kmečkih domačij (prim. N a t e k, 1985 a).

Podrobnejša členitev tozadevnih podatkov je pokazala, da se je prevlada moških med aktivnim kmečkim prebivalstvom uveljavila šele na gospodarstvih, ki so merila v povprečju okrog 14 ha in več. Pri vseh drugih manjših kmetijah so prevladovale ženske kot glavne nosilke današnje kmečke proizvodnje. Čim manjše so bile

Tabela 4. Aktivno kmečko prebivalstvo v gospodinjstvih z zemljiško posestjo po velikostnih skupinah gospodarstev v SR Sloveniji v letu 1981

Table 4. Active agrarian population in households with land tenure by size groups of farms in the S.R. of Slovenia in 1981

Regija	Skupaj	Do 1 ha	1—3 ha	3—5 ha	5—10 ha	10—20 ha	Nad 20 ha
I. A	8.725	289	584	700	2.129	3.212	1.811
B	3.451	115	198	228	650	1.079	1.181
C	931	21	24	56	166	357	307
D	472	—	7	11	72	204	178
E	1.069	16	33	44	117	399	460
F	896	15	56	56	228	371	170
Skupaj	15.544	456	902	1.095	3.362	5.622	4.107
II. A	5.630	177	497	671	1.598	1.794	893
B	1.728	55	95	103	226	462	787
C	6.539	273	985	1.215	2.355	1.476	235
Skupaj	13.897	505	1.577	1.989	4.179	3.732	1.915
III. A	23.573	1.235	4.765	4.664	7.215	4.578	1.116
B	26.714	1.581	6.430	7.589	8.325	2.638	151
C	2.875	57	109	147	383	821	1.358
Skupaj	53.162	2.873	11.304	12.400	15.923	8.037	2.625
IV. A	9.525	269	941	1.105	2.862	3.532	816
B	8.084	399	1.286	1.306	2.891	1.843	359
Skupaj	17.609	668	2.227	2.411	5.753	5.375	1.175
V. A	4.890	161	667	722	1.396	1.101	843
B	1.723	26	78	130	505	744	240
C	947	131	347	205	200	57	7
Skupaj	7.560	318	1.092	1.057	2.101	1.902	1.090
SR Slovenija	107.772	4.820	17.102	18.952	31.318	24.668	10.912

Opomba: Za regije glej pojasnilo pri tabeli 1.

kmetije, tem večji delež so zavzemale kmetice med aktivnim kmečkim prebivalstvom. V posestni skupini do 1 ha je bilo 66,8% žensk, v drugi (1 do 3 ha) celo 67,7%, v tretji 61,8%, v gospodarstvih od 5 do 10 ha pa 55,3%. V gospodinjstvih od 10 do 20 ha je bilo med aktivnim kmečkim prebivalstvom 48% žensk, na domačijah z več kot 20 ha zemlje le še 41,2%.

Tudi v tem se kažejo zanimive razlike med posameznimi slovenskimi pokrajinami, ki bi zaslužile posebno obravnavo. Med drugim naj poudarimo, da so bila v letu 1981 le redka območja, kjer je prišel po 1 kmet na gospodarstvo. Takšni primeri so bili najpogostejši na kmetijah, ki so imele po 20 ha in več zemlje, in sicer v predelih Črnega revirja, Gornje Savinjske doline ter v voglajnsko-zgornjesotelske regije. V pomurskih občinah je prišel 1 kmet na gospodarstvo le v posestni skupini od 10 do 20 ha.

Po tem pokazatelju smo občine, v katerih so imele posamezne skupine posest-

nikov po enega v kmetijstvu zaposlenega moškega, razdelili v štiri skupine. V prvo smo uvrstili območja, kjer so imele le največje domačije po enega kmeta (Celje, Maribor-Tezno, Mozirje, Slovenj Gradec, Slovenske Konjice in Šentjur). Drugo skupino sestavljajo občine Brežice, Gornja Radgona, Lenart in Ormož; na njihovih kmečkih gospodarstvih, ki so merila 10 ha in več, je delal po 1 moški. V tretji skupini (Ljutomer, Maribor-Pesnica in Pobrežje ter Murska Sobota) so območja, kjer je prišel po 1 kmet na gospodarstvo samo v posestni skupini od 10 do 20 ha. V četrti skupini je občina Lendava; za njo je bilo značilno, da sta imeli po enega kmeta posestni skupini od 5 do 10 ha in 10 do 20 ha, vse druge znatno manj (prim. tudi Mehl, 1985).

Sklep

Prebivalstvo na kmečkih gospodarstvih, ki so že močno deagrarizirana, je pomemben dejavnik kmetijske proizvodnje, obenem pa tudi vzdrževalec kulturne pokrajine. V številnih spremembah, ki spremljajo sodobno preobrazbo podeželja, prihaja čedalje vidneje do veljave neagrarni sloj podeželskega prebivalstva. V spremenjenih načinih in oblikah obdelovanja zemlje odsevajo spremenjeni družbeno-gospodarski odnosi, ki so posledica močne deagrarizacije in ekonomskih zahtev po čedalje večjih količinah kmetijske tržne proizvodnje.

Ob mnogih značilnostih in prikazanih razlikah v številu prebivalcev po kmetijah so prišle do polne veljave prenekatero pokrajinske sestavine. Na osnovi obravnavanih pokazateljev so se izluščila območja, ki zaslužijo, da bi jih zaradi posebnosti in problemov še posebej osvetlili. V glavnem lahko trdimo, da je zemljiško-posestna struktura z vsemi svojimi spremljajočimi sestavinami med pglavitnimi usmerjevalci razporeditve števila ljudi v gospodinjstvih s kmečkim gospodarstvom. Kmečko prebivalstvo postaja čedalje redkejše tudi na večjih domačijah. Z njim izumira nekdanja podeželska idilika. Razredčene vrste aktivnega kmečkega prebivalstva niso sposobne, da bi same obdelovale zemljo. Zato je v današnji proces kmetijske proizvodnje vključenih skoraj 38% ljudi, ki žive na kmetijah na dva stalno v kmetijstvu zaposlena človeka pridejo še trije, ki pomagajo pri različnih kmečkih opravilih.

Raziskava je pokazala, da so posamezna območja na Slovenskem še vedno preobjudena s kmečkim prebivalstvom. To velja za Severovzhodno in Jugovzhodno Slovenijo. V obeh makroregijah, ki predstavljata 36% slovenskega ozemlja in 37,6% prebivalcev, sta prebivali skoraj dve tretjini (65,6%) aktivnega kmečkega prebivalstva. Vzroke za nakazano stanje je treba iskati v industrializaciji, ki se je razširjala na podeželje le iz posameznih večjih središč (prim. tudi Ilič, 1968, str. 10—11 in 14). Prepričani smo, da predstavljajo Pomurje, subpanonski del Mariborsko-ptujskega Podravja, Voglajnsko-sotelska in Jugovzhodna Slovenija tisto ozemlje, ki bo že v bližnji prihodnosti doživelo pomembne socio-ekonomske spremembe tudi na področju prebivalstvenih sestavin. V tamkajšnji silno razdrobljeni posesti smemo iskati enega izmed temeljnih vzrokov, ki bo skupaj z rastjo starih ali novih industrijskih središč povzročil razkroj obstoječih socialnih in gospodarskih sestavin njihovega prebivalstva.

Literatura in viri

Gosar, A., 1985, Vpliv turizma na oblikovanje kmetijske dejavnosti v alpskem svetu SR Slovenije. Geographica Iugoslavica, VI., 257—268, Maribor.

- Ilešič, S., 1968, Regionalne razlike v družbeno-gospodarski strukturi SR Slovenije. Geografski vestnik, XL., 3—18, Ljubljana.
- Ilešič, S., 1972, Slovenske pokrajine (Geografska regionalizacija Slovenije). Geografski vestnik, XLIV., 9—19, Ljubljana.
- Jeršič, M., 1982, Večfunkcionalni pomen našega podeželja. Geografske značilnosti preobrazbe slovenskega podeželja. Str. 142—150, Ljubljana.
- Kladnik, D., 1985, Značilnosti zemljiške strukture v SR Sloveniji. Geographica Jugoslavica, VI., 223—227, Maribor.
- Klemenčič, V., 1968, Problemi mešane strukture gospodinjstev in kmečkih gospodarstev v Sloveniji. Geografski vestnik, XL., 19—52, Ljubljana.
- Kocjan, S., 1979, Kmetijska zemljišča. Zakon s komentarjem. 278 str., Ljubljana.
- Kočkole, V. in Vera, 1969, Urbanizacija podeželja v Sloveniji. Geografski vestnik, XLI., 3—23, Ljubljana.
- Marinč, J., 1979, Razvoj in revitalizacija slovenske vasi. 202 str., Ljubljana.
- Medved, J., 1970, Spremembe v izrabi zemljišča in preseljanje kmečkega prebivalstva v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih. Geografski vestnik, XLII., 3—30, Ljubljana.
- Mehle, T., 1985, Protiustavno in družbeno neustrezno. Naši razgledi, XXXIV., štev. 5 (796), str. 126 in 128; štev. 6 (797), str. 160—161, Ljubljana.
- Natek, M., 1985, Nekatere geografske značilnosti zemljiško-posestne strukture v SR Sloveniji 1981. leta. Geographica Jugoslavica, VI., 177—191, Maribor.
- Natek, M., 1985 a, Zemljiško-posestna struktura in prebivalstvo v celjski regiji. Celjski zbornik 1985, 83—110, Celje.
- Pak, M., 1985, Posestna sestava zasebnega kmetijstva v Jugoslaviji. Geographica Jugoslavica, VI., 169—175, Maribor.
- Vrišer, I., 1974, Mesta in urbano omrežje v SR Sloveniji. Značilnosti njihovega razvoja in družbenogospodarskega pomena s posebnim ozirom na mala mesta. Geografski zbornik, XIV., 179—337, Ljubljana.
- SL 1983 = Statistični letopis SR Slovenije 1983. XXII., Ljubljana.
- Popis kmetijstva 1969. Statistično gradivo št. 20/70, Ljubljana 1971.
- Popis kmetijstva 1969. Statistično gradivo št. 7/73, Ljubljana 1973.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v SR Sloveniji 31. 3. 1981. Gospodinjstva, ki imajo kmečko gospodarstvo. Rezultati raziskovanj, št. 314, Ljubljana 1983.

POPULATION IN HOUSEHOLDS WITH LAND TENURE IN THE S.R. OF SLOVENIA IN 1981

Milan Natek

(Summary)

The variety of socio-economic changes that occurred in the S.R. of Slovenia in the post-war period have also had a specific impact on the country. During this period rural areas have in all most important respects undergone fundamental transformations. At present the country has in addition to its basic function — agricultural production — also other functions: it is becoming increasingly important in such spheres as recreation and dwelling of inhabitants that are employed in non-agrarian activities.

In 1981 there were in the S.R. of Slovenia 192.090 (or 32.3%) of households which also owned the land tenure — on the average 5.51 ha. In these households lived 721.103 persons, i.e. 38.1% of the total population in the S.R. of Slovenia (Cf. Table 1 and Figure 1). Here it should be underlined that in 1981 the S.R. of Slovenia had no more than 9.2% of agrarian population (details are to be found in Figure 2).

The study brings a detailed presentation of the distribution of inhabitants according to individual size groups of land-owners. Considering the size of land tenure the households were divided into six groups: up to 1 ha., 1.1 to 3 ha., 3.1 to 5 ha., 5.1 to 10 ha., 10.1 to 20 ha., and the group of households with 20 ha. or more of land. It was found that the number of persons per household had increased with the increase of land tenure: the more land had the households the more people lived within their families (Cf. Table 2). Here it should be pointed out that the number of people in the households with land tenure was primarily influenced by numerous socio-economic factors: by larger non-agrarian centers in the vicinity, by the time and dynamics of the development of non-agrarian activities, by the widespread traffic network, by social and employment structures of the population, etc.

In the study special attention is focused on the presentation of the active, i.e. of the employed population. In 1981 the treated households had 333.882 active inhabitants, of whom 33.3% was employed on their own farms, while the others — 226.110 persons — were working in various non-agrarian activities (Cf. Tables 3 and 4). The analysis showed that in household with up to 10 hectares of land the number of active population had been growing, while in all bigger household it had been on the decrease. The reasons for this situation are to be found in the age structure, variations in the employment orientations, as well as in the degree of de-agrarianization of the individual regions. The group of households having 5.1 to 10 ha. of land represented the limit group that had, on the average, two active persons per farm.

The final chapter brings a detailed outline of the labour force on farms and its share from the total number of the active population living in households with land tenure (Cf. Table 4 and Figure 3). In 1981 almost 108.000 persons worked on farms, almost a half of them were in the macroregion of North-eastern Slovenia, occupying 23.5% of the territory of the S.R. of Slovenia and 28.6% of its population. Among the active agrarian population were 44.2% of males, while all the others were females — agrarian housewives. Here it is possible to state that during the last few decades most of the care for the cultivating of land and for the overall farm has passed from the shoulders of men over to those of the women. In the households with over 10 ha. of land the active male agrarian population predominated (Cf. Table 4).

The overall economic development, that has been very heterogeneous in the period after the second World War, has often avoided the farms. Thus, there currently increases the number of farms with old people that are unable to work, with unmarried land-owners, as well as with too low number of active agrarian population. All this brings into the country new problems the consequences of which can be seen in the transformation of it.